

De Stemming van 13 oktober 2019

Hoewel van week tot week de verschuivingen gering waren, zien we dat in de afgelopen 6 weken toch wel wat gebeurd is. FVD en GroenLinks verloren 3 zetels. Van die 3 zetels verlies van FVD won de PVV er 2. De overige 4 zetels gingen naar VVD, PvdA, D66 en SP.

Peiling Zetelverdeling Peil.nl

	zetels	TK2017	1-9-2019	13-10-2019	versch. t.o.v. 1-9-2019	Versch. t.o.v. TK2017
VVD	33	27	28	1	-5	
PvdA	9	19	20	1	11	
CDA	19	16	16		-3	
PVV	20	13	15	2	-5	
FVD	2	16	13	-3	11	
GroenLinks	14	15	12	-3	-2	
D66	19	11	12	1	-7	
SP	14	8	9	1	-5	
Partij voor de Dieren	5	7	7		2	
ChristenUnie	5	6	6		1	
50PLUS	4	6	6		2	
DENK	3	3	3		0	
SGP	3	2	2		-1	
Overige partijen		1	1		1	
	150	150	150			
Coalitie	76	60	62	2	-14	

- zie volgende pagina

Deze week hebben we de vragen herhaald die we sinds november 2015 hebben gesteld over het onderwerp "klimaatverandering".

Terwijl de totaalcijfers over het zich zorgen maken over de opwarming van de aarde in ruim 1 jaar niet zijn veranderd, zien we wel duidelijke verschuivingen per partij. Bij FVD, PVV en 50PLUS en in mindere mate bij de VVD zien we een duidelijke daling van het percentage kiezers dat zich daar zorgen over maakt. Er vindt dus een polarisatie plaats van standpunten tussen de partijen.

Maakt u zich zorgen om de opwarming van de aarde?

Aandeel "ja" t.o.v. stemkeuze op dat moment	Allen	Stemkeuze van dat moment									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FvD	PVV	50PLUS
okt 2019	61%	50%	67%	99%	98%	87%	85%	71%	5%	15%	30%
juli 2018	62%	57%	60%	95%	96%	83%	73%	67%	35%	40%	55%
nov 2015	56%	46%	54%	81%	94%	81%	81%	65%		30%	64%

Bij de volgende vraag zien we een vergelijkbaar patroon. Het opmerkelijkst is de daling bij de FVD-kiezers en die van 50PLUS. Deels lijkt dit veroorzaakt te zijn door verschuivingen van kiezers tussen de partijen (met name tussen VVD en FVD) en deels door de feitelijke verschuiving in opvattingen onder de FVD-kiezers.

Denkt u dat de mens verantwoordelijk is voor de opwarming van de aarde?

Aandeel "ja" t.o.v. stemkeuze op dat moment	Allen	Stemkeuze van dat moment									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FvD	PVV	50PLUS
okt 2019	72%	73%	69%	99%	93%	93%	99%	80%	22%	43%	32%
juli 2018	71%	68%	68%	95%	95%	92%	71%	69%	45%	55%	60%
nov 2015	71%	64%	72%	92%	92%	92%	86%	79%		54%	76%

Bij de volgende vraag zien we wel een daling van het percentage onder alle Nederlanders. De score is nu 9% minder dan ruim een jaar geleden. Dat komt niet alleen door de kiezers van FVD, PVV en 50PLUS, maar ook door de kiezers van VVD.

Wilt u dat het overheidsbeleid erop gericht is dat in 2050 de CO2-uitstoot 95% minder is dan in 1990?

Aandeel "ja" t.o.v. stemkeuze op dat moment	Allen	Stemkeuze van dat moment									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FvD	PVV	50PLUS
okt 2019	59%	53%	67%	94%	94%	76%	80%	69%	5%	11%	21%
juli 2018	68%	66%	66%	87%	99%	93%	84%	75%	44%	41%	51%
nov 2015	65%	55%	61%	82%	97%	84%	91%	80%		40%	78%

In de afgelopen 12 maanden zijn er diverse onderwerpen geweest waarvoor het kabinet met ingrijpende voorstellen is gekomen. Allereerst hebben we vastgesteld hoe belangrijk kiezers van de verschillende partijen die voorstellen vinden. De score 7 is het hoogst, 1 is het laagst en 4 is gemiddeld. De eerste twee onderwerpen (CO2- en stikstof-uitstoot) laten de grootste verschillen zien.

Het belang van de regeringsvoorstellen van de laatste 12 maanden

<i>Hoe belangrijk dit onderwerp is (7 is heel belangrijke en 1 is heel onbelangrijk)</i>	Allen	Stemt nu									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS
Beperking uitstoting CO2	5,1	4,4	5,4	6,6	6,5	5,9	6,3	5,1	2,7	3,4	4,1
Beperking uitstoot stikstof	4,8	4,0	4,9	6,1	6,2	5,7	6,2	5,3	2,6	3,3	4,1
Pensioenakkoord over aanpassing van het Pensioenstelsel	5,6	5,0	6,0	5,9	5,9	5,8	5,6	5,5	5,5	5,5	5,7
Verplichte Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor ZZZP-ers	4,9	4,7	4,6	4,7	4,9	5,6	5,1	5,3	4,2	4,9	5,4
Verhoging koopkracht in 2020	5,8	5,9	5,9	5,0	5,4	5,8	5,2	6,2	6,2	6,4	6,0
Nationaal Preventieakkoord	4,5	4,2	5,0	5,1	5,2	4,9	5,0	4,4	3,5	3,5	4,0
Ondernemingen zwaarder belasten	4,8	3,8	4,7	4,7	5,5	5,7	5,4	6,0	3,8	4,8	5,0

De scores van het oordeel over de regeringsvoorstellen is wat lager dan het oordeel over het belang. Gemiddeld zien we voor alle Nederlanders samen een score rond de 4.0. Met name bij de eerste twee zien we de grootste tegenstellingen tussen de kiezers van FVD en PVV en de rest.

Het oordeel over de regeringsvoorstellen van de laatste 12 maanden

<i>De mate waarin men het onderwerp positief of negatief beoordeeld is (7 is heel positief en 1 is heel negatief)</i>	Allen	Stemt nu									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS
Beperking uitstoting CO2	4,0	4,0	4,9	5,6	4,8	4,3	4,1	3,8	1,8	2,6	3,9
Beperking uitstoot stikstof	3,8	3,8	3,9	5,0	4,4	4,2	4,2	3,8	1,7	2,6	3,9
Pensioenakkoord over aanpassing van het Pensioenstelsel	4,3	4,6	4,6	5,0	4,8	4,5	3,8	3,8	3,4	3,3	4,4
Verplichte Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor ZZZP-ers	4,4	4,3	4,8	4,8	4,5	4,9	4,7	4,6	3,5	4,2	4,5
Verhoging koopkracht in 2020	4,4	4,3	4,8	4,8	4,5	4,9	4,7	4,6	3,5	4,2	4,5
Nationaal Preventieakkoord	4,0	4,2	4,7	4,6	4,6	4,4	4,2	3,6	3,3	3,0	3,4
Ondernemingen zwaarder belasten	4,0	4,2	4,7	4,6	4,6	4,4	4,2	3,6	3,3	3,0	3,4

Ten aanzien van drie voorstellen is gevraagd of men die voorstellingen te ver vond gaan of juist niet ver genoeg. Dan zien we niet alleen de al eerder gesignaleerde verschillen bij FVD en PVV, maar ook tussen de kiezers van VVD en D66.

Vindt u de voorstellen t.a.v. beperking uitstoting CO2 ten behoeve van het klimaat te ver gaan of niet ver genoeg gaan?

Wat wel zal werken	Allen	Stemt nu									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS
Voorstellen gaan te ver	35%	48%	20%	0%	7%	14%	2%	31%	92%	80%	57%
Zo is het wel goed	23%	37%	42%	24%	2%	18%	16%	25%	5%	11%	33%
Voorstellen gaan niet ver genoeg	37%	14%	30%	75%	91%	53%	81%	36%	1%	6%	6%
Weet niet/geen antwoord	5%	2%	8%	0%	0%	15%	1%	8%	1%	3%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

We zien bij deze tabel voor de beperking van de uitstoot van de stikstof meer kiezers, die deze voorstellen te ver vinden gaan. Het grootste verschil zien we bij de kiezers van het CDA. Die nu beduidend meer aangeven dat ze die te ver vinden gaan, dan bij de CO2-uitstoot.

Vindt u de voorstellen t.a.v. beperking uitstoot stikstof te ver gaan of niet ver genoeg gaan?

Wat wel zal werken	Allen	Stemt nu									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS
Voorstellen gaan te ver	45%	59%	47%	3%	8%	25%	16%	44%	93%	82%	61%
Zo is het wel goed	21%	26%	35%	17%	25%	21%	2%	17%	4%	13%	27%
Voorstellen gaan niet ver genoeg	28%	9%	11%	70%	67%	40%	81%	31%	1%	2%	7%
Weet niet/geen antwoord	6%	5%	8%	9%	1%	13%	1%	8%	1%	3%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

- zie volgende pagina

Bij de voorstellen t.a.v. de pensioenen zien we juist meer reacties, waarbij men aangaf dat de voorstellen niet ver genoeg gaan. Onder de kiezers van de regeringspartijen zien we minder grote verschillen dan bij de vorige twee onderwerpen.

Vindt u de voorstellen t.a.v. de pensioenen in de toekomst te ver gaan of niet ver genoeg gaan?

<i>verticaal gepercenteerd</i>	Allen	Stemt nu									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS
Voorstellen gaan te ver	16%	5%	8%	3%	11%	11%	10%	15%	38%	45%	49%
Zo is het wel goed	33%	52%	55%	29%	28%	33%	24%	17%	21%	18%	28%
Voorstellen gaan niet ver genoeg	31%	22%	23%	41%	36%	41%	47%	42%	22%	25%	18%
Weet niet/geen antwoord	19%	21%	14%	27%	26%	15%	20%	27%	19%	12%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Drie kwart van de kiezers vindt dat er een deltaplan moet komen voor onderwijs en voor zorg. De laagste score zien we daar bij de kiezers van D66.

Regering moet komen met deltaplan voor:

<i>verticaal gepercenteerd</i>	Allen	Stemt nu									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS
het onderwijs	73%	67%	72%	51%	90%	89%	84%	79%	64%	57%	73%
de zorg	75%	68%	84%	53%	86%	81%	79%	87%	67%	77%	72%

- zie volgende pagina

Immigratie en integratie zijn onderwerpen waar ook grote tegenstellingen zijn tussen groepen kiezers. Dat laat de onderstaande tabel wel zien. Ook hier zien we grote verschillen tussen de kiezers van VVD en CDA aan de ene kant en D66 aan de andere kant.

Wat vindt u dat het beleid zou moeten zijn van de regering inzake immigratie?

verticaal gepercenteerd	Allen	Stemt nu									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS
Immigratie vanuit landen buiten de EU volledig verbieden	22%	16%	11%	0%	0%	5%	20%	17%	70%	73%	20%
Alleen immigratie vanuit landen buiten de EU toestaan voor vluchtelingen, die in hun eigen land voor hun leven kunnen vrezin	40%	59%	60%	35%	19%	30%	43%	38%	29%	26%	59%
Met andere Europese landen afspreken dat Nederland naar rato immigranten toelaten die de EU zijn binnengekomen	28%	21%	28%	61%	52%	43%	15%	29%	1%	1%	21%
Een ruimhartig beleid t.a.v. immigranten die graag naar Nederland willen komen.	7%	1%	0%	3%	29%	12%	20%	16%	0%	0%	0%
Weet niet/geen antwoord	2%	3%	0%	1%	0%	9%	1%	0%	1%	0%	0%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Ten aanzien van de volgende vraag zien we wel een duidelijke meerderheid onder de Nederlandse kiezers. Alleen onder de kiezers van D66 en GroenLinks zien we een duidelijke meerderheid tegen een strenger beleid t.a.v. immigranten ten aanzien van het snel leren van Nederlands en het aanpassen aan de Nederlandse cultuur.

Vindt u dat in Nederland een veel strenger beleid gevoerd moet worden t.a.v. immigranten ten aanzien van het snel leren van het Nederlands en aanpassen aan de Nederlandse cultuur?

Verticaal gepercenteerd	Allen	Stemt nu									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS
Ja	74%	89%	96%	22%	38%	63%	58%	62%	94%	95%	96%
Nee	20%	7%	3%	67%	52%	25%	25%	31%	6%	0%	1%
Weet niet/geen antwoord	6%	4%	1%	11%	9%	12%	18%	7%	0%	5%	3%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bij het totaaloordeel over de voorstellen van de regering zien we dat de kiezers van de regeringspartijen positief zijn over die voorstellen. Die van D66 zijn het meest positief.

Totaaloordeel over de voorstellen van de regering in de afgelopen 12 maanden.

De mate waarin men het onderwerp positief of negatief beoordeeld is (7 is heel positief en 1 is heel negatief)	Allen	Stemt nu										
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50PLUS	
Zeer positief	0%	0%	3%	2%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Positief	11%	21%	19%	38%	7%	4%	5%	0%	0%	0%	0%	1%
Licht positief	32%	49%	57%	45%	41%	31%	22%	9%	6%	6%	6%	7%
Positief noch negatief	11%	15%	2%	2%	2%	11%	10%	17%	4%	8%	8%	40%
Licht negatief	12%	3%	10%	12%	16%	21%	16%	8%	10%	5%	5%	27%
Negatief	16%	7%	4%	0%	17%	25%	35%	34%	20%	23%	23%	19%
Zeer negatief	16%	0%	5%	0%	11%	7%	12%	25%	58%	58%	58%	6%
Weet niet/geen antwoord	2%	4%	0%	0%	6%	0%	0%	7%	1%	0%	0%	1%
Gemiddelde	3,7	4,7	4,7	5,1	3,7	3,4	3,1	2,6	1,8	1,8	1,8	3,3
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%